

{ analisia } **Mikel URDANGARIN IRASTORZA**

Luciana Cadahia: «Ez gara libre jaiotzen, libre egiten gara»

Amesgaiztoko mundu bat totalizatu eta horretaz bakarrik hitz egingo dugu? Edo beste gizarte-lotura batzuk sortzen ari diren bizitzen esperientzia “afirmatibo” horiek guztiak berreraikitze ahalegin intelektuala ere egingo dugu?». Galdera eta erron-

Cadahiarentzat, «munduaren errepresentazioak disputan daude» eta askatasunaren kontzeptua da giltzarrietako bat: besteekiko edo besteekin askatu, hor dago koxka.

ka hori plazaratu zituen Luciana Cadahia (Buenos Aires, 1982) filosofoak Iruñeko Balaruarte Jauregian.

Duela aste batzuk egin zuen hori, ehunka pertsonen aurrean, “Iruñeko Topaketak” ekimenaren barnean. Orduz geroztik amesgaizto ugari bilakatu dira errealitate: trikornio berdeak Green Capitalen eta Iruñean bertan, indarkeria matxista kasuak, DANak dena suntsitu, Trumpen garaipenarekin mundua are gehiago “trumpatu”... Aitzitik, Cadahiak aldarrikatu zuenez, ez dago zertan esperientziok totalizatu. Osotasun horretan badaude esperantzarako printza eta arrakalak ere, «existentziari eta bizitzari beste forma bat ematen diotenak».

Nola pentsatu eta zabaldu horiek? “Forma erreakzionario berriak, emantzipazio forma berriak” izenburupean, Luciana Cadahia hori pentsatzen saiatu zen bere hitzaldian.

Bulkada zahar-berriak Cadahiak azaldu zuenez, gure garaia bi bulkada nagusiren arteko talkak ezaugarritzen du: «Emantzipazioaren bulkada, “afirmatiboa”, bizitza, bizimoduak eta gizarte loturak modu jakin batean eraikitzen dituen; eta aurrean, erreazioaren bulkada, baiezkoa izan beharrean, erreaktiboa

Luciana Cadahia hitzaldia ematen, mukuru betetako Baluarte Jauregiko aretoan. Sekulako gaitasun erretorikoa erakutsi zuen. Idoia ZABALETA | FOKU

dena». Lehenengoa bulkada komunitarioa da, bizitza bere aniztasunean baieztatu eta zabaltzen duena; bigarrena, berriz, immunitarioa da, norbera baieztatzeko besteak ukatzen dituen.

Argentinarrarentzat, “neo-” eta “post-” garaia izanik, jorok berriak dira, baina, «era berean, oso zaharrak dira». XX. mendeko 20ko hamarkada begiztatuz gero, esaterako, egun gertatzen ari diren fenomeno ugariarekin «familia airea» suma daiteke: izurriak, gerrak... Orduan bezalaxe, liberalismoa krisian dago gaur, eta indar erreakzionario zein emantzipatzaileak noranzkoa lehiatzen ari dira.

Mende oso bat ez da alferrik pasatu, ordea. Funtsezkoa da hiru indar historikohorien (liberala, faxista eta emantzipatzailea) analisi gaurkotua egitea.

Merkatu-demokrazia

Cadahiaren ustez, (neo)liberalismoaren egungo krisia ulertzeko Bigarren Mundu Gerra amaitu ostean Iparralde Globalean nagusitu zen errelatoa ulertu behar da.

Errelato horren arabera, behin faxismoa garaituta, «behingoz posible izango zen demokraziaren eta merkatu librearen artean aliantza egitea. Hau da, merkatu libreko

demokrazia eraikitzea». Mundu libre merkaturarekin berdinduta, “iraganeko” gatazka eta ideologiak albo batera utzi eta “etorkizunerantz” jotzeko apustua egiten zuten. Berlingo Harresia eroritakoan, indartu egin zen esperantza hori: Fukuyamak aldarrikatu zuenez, “historia amaitu da”, aurrerapean ez zuen atzera bueltarik.

Demokrazia eta merkatu libre elkartzean, demokraziaren eta libertatearen kontzeptuak berrasmatu egin zituzten. Demokrazia askatasunarekin berdindu zuten, berdintasunaren printzipioa ahaztuta. Askatasuna, berriz, «esku hartzerik eza balitz bezala hasi zen pentsatzen. Hau da, ni aske naiz, baldin eta ezerk eta inork ez badu nigan esku hartzen. Askatasuna, or-

duan, nik nahi dudana egin ahal izatea da, hori eragotziko didan inolako araurik egon gabe». Hala, askatasuna norbanakora eta merkatura murriztu zuten: «Aske izatea, funtsean, kontsumitzeko aukera izatea zen: produktuak, esperientziak...». Esan nahi baita, merkaturako askatasuna izatea.

Behin hala definituta, berdintasuna, ahaztu ez ezik, askatasunarentzako (eta ondorioz, demokraziarentzako) mehatxu gisa jo zuten: autoritarismo, homogeneizazio eta totalitarismoaren ernamuina omen zen. Horri lotuta, estatua eta bestelako instituzioak ere susmagarritzat jo zituzten. Neoliberalismoaren ideologoentzat, estatua eta burokrazia bere horretan txarrak ziren eta murriztu egin behar ziren, enpresei eta norbanakoei «askatasun gehiago bermatzeko».

Ondorioz, merkatu libreko demokrazian, merkatuaren (edo hobeto esanda, merkataritaren) askatasunean zetzan demokrazia. Merkatu-demokrazia zen, ez demokrazia merkatuarekin.

Aliantzaren etena

Cadahiaren iritziz, su haietatik datoz ke hauek. Izan ere, horrek «maila ezberdinetako demokraziak» ekarri zituen:

«Gutxi batzuk oso ondo bizi zitezkeen milioika eta milioika pertsonaren sufrimenduren kontura». Hasteko, Iparralde Globalean errelato hori barreiatzen zen bitartean, Uruguai, Txile, Bolivia edota Argentinan diktadura zibiko-militarren bidez ezarri zen “Chicago Boys”-en programa. Segitzeko, herritarren artean ere ezberdintasunak nabarmenak ziren.

Alabaina, Europako estatu askotan lortu zen ongizate egiturak eta politika berdinezaleak bultzatzea. Garaiko borrokak eta indar harremanak zirela medio, zerbitzu publikoak edota lan eskubide batzuk lortu eta zabaldu ziren. Hala, demokraziak merkatuak eragindako ezberdintasunak zertxobait berdintzea lortu zuen, sektore zabalei ongizate maila jakin bat bermatuz.

Cadahiak azaldu zuenez, baina, 2008ko krisiak «Europaren sudakizazioa» ekarri du. Latinoamerikan 70 eta 80ko hamarkadatan ezarritako politikak Europan orduan hasi ziren ezartzen: pribatizazioak, murrizketak... estatuak «geroz eta gehiago neoliberalizatzen hasi ziren», dimentsio soziala ahulduz eta autoritarioa indartuz.

Horren ondorioz, desberdintasunak biderkatzeaz gain, merkatu librearen eta

demokraziaren arteko alian-
tzaren errelatoa pitzatu egin
da: demokrazia merkatuaren
askatasunarentzat traba bila-
katu denez, ahalik eta gehien
husten eta boteregabetzen
saiatu dira. Hots, desdemo-
kratizatzen.

Erantzun neofaxista

Cadahiarentzat, neofaxismoa
ez da merkatu-demokrazia-
ren kanpo mehatxua, baizik
eta banaketa hori bururaino
eramateko saiakera. Ezber-
dintasunak are gehiago han-
ditu eta «logika señoriala»
ezartzea da xedea: «Jaun-
txoak eta jopuak, ez neba-
arrebak, ez berdintasunezko
itun bat, baizik eta jendea
goian eta jendea behean, jen-

dea menderatzen eta jendea
menderatuta».

Horretarako, batetik, askata-
sunaren ulerkera neolibera-
lean sakondu nahi dute. Adie-
ra honen arabera, askatasuna
botere pertsonal mugagabea
izatea da, «besteekiko nagusi
izatea». Zentzu horretan, hezi-
keta sexualaren, “genero ideo-
logiaren” edota esku hartze
ekonomikoen aurrean “aska-
tasuna” aldarrikatzen dute;
alegia, esparru horietan gehia-
go izan ahal izatea, inork mu-
garik ezarri gabe.

Bestetik, hala egin ahal iza-
teko, demokraziari esplizitu-
ki aurre egiten diote, haien-
tzat demokrazia funtsean
kolektibismoa eta komunis-
moa baita: «Joan den men-
dean berdintasunaren nozioa

Cadahia bere irakurketa
xehatzen. Munduaren
ikuspegi «unilateralak»
alboratu eta jada martxan
dauden esperientzia
askatzaileetan arreta
jartzeko deia egin zuen.
Idoia ZABALETA | FOKU

askatasunaren nozioak or-
dezkatu bazuen eta askatasu-
naren eta demokraziaren ar-
teko lotura ezarri bazen, gaur
egun askatasunak, edo hobe-
to esanda, askatasunaren no-
zio neofaxistak, jada ez du
demokraziaren nozioa ere
behar». Horren lekuko, Buke-
lek El Salvadorren, Mileik Ar-
gentinan edo Trumpek AEBetan,
demokrazia egiazko
askatasunerako «traba» gisa
ezaugarritzen dute. Ayusoren
leloak dioen bezala, ataka ar-
gia da: komunismoa/demo-
krazia edo askatasuna.

Hortaz, neofaxismoak mer-
katu librearen eta demokrazia-
ren arteko aliantza behin beti-
ko haustea planteatzen du:
Iparralde globalean orain arte
merkatari handien libertatea

demokraziaren izenean legiti-
matzen bazen, neofaxistek ho-
rren aurka zabaldu nahi dute.

Emantzipaziorantz

Horren aurrean, zer egin? Ca-
dahiaarentzat, ez dago zertan
autoritarismoaren eta neofa-
xismoaren ikerketa eta salake-
tara mugatu. «Munduaren
errepresentazioak disputan
daude», eta bestelako mundu
bat marrazten duten esperien-
tziei ere arreta eskaini behar
zaie. Adibidez, Internazional
Erreakzionarioaren oldarral-
dia egon badago, bai, baina
baita Nazioarteko Matxinada
Feminista ere; Trumpek hau-
teskundeak irabazi ditu, jaki-
na, baina hamarkadako ezi-
naren ostean Kolonbian eta
Mexikon ezkerak gobernuan
egotea lortu du azken urtee-
tan, nahiz eta apenas aztertu
eta ospatu dugun.

Indar emantzipatzaile
hauen kasuan, askatasuna
berdintasunari eta demokra-
ziari kontrajarri beharrean,
uztartzen saiatzen da: «De-
mokraziaren papera bere
gain hartzen du, bazterrezina
den zerbait bezala. Hau da,
faxismoek demokrazia ar-
buiatzen badute eta neolibe-
ralismoak demokraziaren
bertsio urardotua eskaintzen
badu, indar horiek berdinta-
sunaren aldarria berreskura-
tzeko eta askatasunaren no-
zioa zentzu neoliberalaz oso

bestelakoan indartzeko apus-
tua egiten dute».

Izan ere, askatasuna ez da
esku hartzerik eza: «Ez gara li-
bre jaiotzen, libre egiten gara.
Ez gara aske inork nigan esku
hartzen ez duen heinean, ze-
ren eta, inork ez banau zain-
tzen, inork ez banau babes-
ten... azken batean, inork ez
badu nigan esku hartzen, era-
bateko bakardade eta tristura
dira nagusi. Kontrara, bestee-
kin batera askatasuna eraiki
ahal izateko, esku hartze asko
behar ditugu gure bizitzetan».
Bakarka ezin denez, «askata-
sunaren baldintza materialak
kolektiboki eraiki behar dira».

Bide horretan, analisi ho-
tzez gain, «pasio alaien» beha-
rra azpimarratzen du argenti-
narrak. Ohartarazten duenez,
neofaxistek «arterik, filosofia-
rik, soziologiarik, literaturarik
eta, finean, humanitaterik ga-
beko mundu bat irudikatzen
dute». Horren aurrean, ga-
rrantzitsua da kulturaren es-
kutik irudimena lantzea. To-
kian tokitik, «auzoetako
oinarrizko lanetik instituzio
desberdinak irudikatzea».

Kolonbiako adibideak azal-
du ondoren, Cadahiak bai-
kortasunez amaitu zuen hi-
tzartzea: «Bizitza hobeak
eraiki daitezke, dagoeneko
egin dugulako eta egin ahal
izango dugulako». Ondoren
jasotako esku-zartek iradoki-
tzen zutenez, ez da hori sine-
tsi nahi duen bakarra.

EMANTZIPAZIORAKO ERREMINTA KONTZEPTUALAK

Luciana Cadahia oso pentsalari
iradokitzailea da. Latinoamerikan
kokatuta, eta populismoaren,
errepublikanismoaren eta
feminismoaren iturrietatik
edanda, proposamen originalak
egin ditu “Siete ensayos sobre el
populismo”, “La Republica de los
cuidados” eta beste hainbat
liburutan. Bere pasarte batzuk
ekarri ditugu orriotara, Euskal
Herrirako ere interesgarriak
direlakoan.

Abertzaletasunaz

Bada abertzaletasuna balio
ilustratuen aurkakotzat jotzen
duenik. Cadahiak, kontrara,
abertzaletasuna ilustrazioaren
muinean kokatzen du, adiera
askatzaile bat emanez:
«Garrantzitsua da ohartaraztea
hemen [Iraultza Frantsesean]
‘abertzale’ hitzari emandako
erabilerak ez zuela zerikusirik gaur
egun termino hori lotzen dugun
zentzu atzerakoiarekin. Hemen
‘aberri’ hitzak gaur egun goikoen
eta behekoen arteko bereizketa
bezala ulertzen dugunari egiten
zion erreferentzia. Aristokratek
beren odol-loturen bidez mundua
era menderatzailean egituratu
izana salatzeke erabiltzen zen
bereizketa hori». Testuinguru
horretan, «aberriak
elkartasunezko gizakiak biltzen
zitu; hau da, nazioarteko loturak
menderakuntzaren logikatik

kanpo eraikitzen zituzten gizakiek.
Aristokraziak nagusitasun
domestikoaren bidez antolatutako
mundu bat irudikatu bazuen,
aberri sentimendutik posible
izango zen gizaki askeen mundu
bat irudikatzea, askatasunaren eta
berdintasunaren elkartasunezko
sentimenduek elkartuta».

Populismoaz

Populismoa bere horretan txartzat
jotzen da maiz: manipulazioa,
sinplekeria... Horren aurrean,
populismoa ikuspegi
emantzipatzaile batetik
pentsatzeko gonbita egiten du
Cadahiak: «Populismoa
demokraziaren kontrakoa delako
baieztapena demokraziaren nozio
mugatu bat onartzen dugunean
bakarrik gertatzen da, demokrazia
adostasunezko prozedura
formaletara murriztu eta edozein
motatako herri-gatazkatatik
aldentzean. Gure garaiko zailtasun
handienetako bat ikuskera hori
nagusitu eta demokrazia hitzaren
jatorrizko zentzua ahaztea da:
herriaren boterea. Herri aktibo
baten irudia, iruditegi
demokratiko garaikidetik
desagertzeaz gain, askotan
demokraziarentzako mehatxu gisa
ezaugarritzen da. Demokrazia
mota honen aldekoek esan ohi
dutenaren kontra, esan genezake
populismoa dela herri ahaldundu
baten figura bizirik mantentzen

duen esperientzia politiko
bakarrenetakoa. Horregatik,
populismoa antidemokratikoa
dela esan beharrean,
demokraziaren dimentsio
eratzailerak berpizten duen aztertu
beharko litzateke».

Publiko eta pribatuaz

Honakoa ohiko eztabaida izaten da
Euskal Herrian. Cadahiak honela
planteatzen du: «Publikoa estatala
denarekin berdintzen duen
ikuspegi estatista okerra da. Era
berean, hanka-sartzea da pribatua
indibiduo bakartuen ekimen
askearekin identifikatzea. Gogora
dezagun pribatua adjektiboa
latinezko ‘privare’ aditzetik
datorrela, hau da, zerbait pribatu,
gabetu edo kentzetik. Zentzu
horretan, ondasun publiko eta
pribatuen arteko bereizketa egiten
dugunean, ez gara bi polo
baliokideei erreferentzia egiten ari,
lapurreta ariketa bati baizik:
pribatua komunitetik pribatu edo
ostu zaigun guztia da». Horren
aurrean, «publikoa dena ikuspegi
feministatik pentsatzen dugunean,
‘res publikoa’ beste modu batera
lantzeko aukera berpizten ari gara.
Kontua ez da estatuaren eta herri
eremuen artean eztabaida faltsu bat
ezartzea, baizik eta gure estatuak
neoliberalismoaren atzaparretatik
askatzea eta erabilera komun batera
itzultzea: herrien erabilera
dialektiko batera».